

ДИСКУРС ІСТОРІЇ: ДОСВІД ФЕНОМЕНОЛОГІЇ

Землянський Анатолій

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

Е. Гуссерль сам неодноразово визнавав, що оволодіння феноменологічним методом справа з не легких. Рух гуссерлевої думки, що можна назвати справжнім зразком філософського дискурсу, у повному значенні цього слова (*discursus*: від лат. *discere* — блукати), міг дійсно здатися блуканням навіть найближчим учням і послідовникам. Але “він логічний (із незбагненою неминучістю) у своїй “несподіваності”, він незмінний у мінливості...кожний новий “поворот” Е. Гуссерля здійснюється в єдиному можливому напрямку...але передбачити, яким виявиться цей напрямок, не міг навіть сам фундатор феноменології” [4, с. 152].

Протягом довгого часу в дослідженнях, присвячених феноменологічній проблематиці, висловлювались різні думки про відношення феноменології до історії, як науки, та до історичного підходу: від “забування” Е. Гуссерлем про історію [3, с. 115-116] до проголошення Л. Ландгребе феноменології “трансцендентальною теорією історії” [1, с. 164]. Це пов’язано в першу чергу з тим, що філософія Е. Гуссерля, в її початковому задумі, була досить далекою від будь-якого зв’язку з історичним, змінюваним, тимчасовим. Ця сфера, на думку засновника феноменології, не відносилась до справжньої філософії. Починаючи з граничного логіцизму “Логічних досліджень” та принциповим антиісторизмом “Філософії як строгої науки” ніщо не давало підстав передбачити переорієнтацію феноменології у напрямку розробки філософії історії.

Виступаючи гостро і рішуче проти перетворення точки зору відносного і минушого історичного факту в універсальний філософський принцип, Е. Гуссерль в той же час, неодноразово підкреслював, що він не має нічого проти історії, як такої і проти її філософського осмислення. “Якщо я, таким чином, розглядаю історизм як теоретико-пізнавальну оману, яка у силу своїх суперечливих наслідків повинна бути також енергійно відкинута, як і натуралізм, – писав Е. Гуссерль, – то все-таки я хотів би ясно підкреслити, що я цілком визнаю величезне значення за “історією” у широкому розумінні для філософа. Для нього відкриття загального духу настільки ж важливо, як відкриття природи” [2, с. 724-725].

Людина живе в природі, що вона, в індивідуальній і спільній діяльності, трансформує в значимий для себе світ культури. Тому на тому самому “матеріалі” природи співіснують незліченна безліч світів людської культури. Проблема ж розуміння чужої культури пов’язана з особливостями конституювання кожного з можливих і дійсних світів. Чужа культура доступна лише як раніше описаний досвід Іншого, за допомогою “вчуття” [*Einfühlung*] у значення інших культур. Злиття окремих культурних горизонтів і утворення культурного співтовариства, на думку Е. Гуссерля, є результатом “вчуття” у чужі значення. Так народжується взаєморозуміння. А трансцендентальна теорія інтерсуб’єктивності переростає у феноменологічну культурологію – конститутивну теорію змістів найбільш значимих загальнокультурних понять – опорних пунктів людської культури [6].

Феноменологія не пропонує філософію історії, але вона пропонує рефлексивне засвоєння даних історичної науки, інтенціональний аналіз культури й періоду, визначеного цією наукою, а також відтворення конкретного історичного життєвого світу [*Lebenswelt*], завдяки якому виявляється прозорим зміст цієї культури або цього періоду. Це зміст не може в жодному разі бути припущений, а історія не прикріплюється через подібний фактор, чи є він політичним, економічним, расовим. Смісл латентний, оскільки первинно, він повинен бути добутий без попередніх положень, якщо звичайно хочуть іти “за самими речами”.[5]

У життєвому світі як джерелі всіх значень трансцендентальна суб'єктивність виступає як кінцева мета, але така мета, що уможлиблює з необхідністю ставити всі інші цілі. Це така кінцева мета, що не завершує розвиток, але відкриває горизонт, тим самим виступаючи “кінцевою ціллю-завданням”. Е. Гуссерль цим хотів підкреслити, що суб'єктивність, людина є кінцевою метою наук, історії, не в якомусь віддаленому майбутньому. Людина на кожному історично конкретному етапі виступає абсолютом, кінцевою метою, сутністю якого є відкритість, творення себе. Тому людина завжди з'являється як завдання, причому завдання сьогодення, тому що, тільки здійснивши себе цілком у сьогоденні, людина думає й майбутнє, не тільки своє, але й майбутнє в горизонті людства.

Список використаних джерел

1. Бабушкин В.У. Феноменологическая философия науки: Критический анализ М., 1985– 190 с.
2. Гуссерль Э. Философия как строгая наука //Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философии. Философия как строгая наука. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. –752 с.
3. Михайлов И.А. Ранний Хайдеггер: Между феноменологией и философией науки М., Прогресс-Традиция, М., Дом интеллектуальной книги, 1999. – 286 с.
4. Пронякін В. Саморефлексія метафізичної свідомості у феноменологічному проєкті трансцендентальної філософії // Феноменологічна рецепція у Східній Європі: Щорічник, 2000 / Укр. феноменол. т-во при Укр. філос. фонді; Відп. ред. А.Л. Богачов. – К.: Тандем, 2001. – С. 145-154
5. Землянський А. М. Евристичний потенціал феноменології в історичному пізнанні //Гуманітарний часопис. – 2005. – №. 4. – С. 5–9
6. Землянський А. Історична свідомість як детермінанта гармонізації розвитку студентської молоді в полікультурному суспільстві //Versus. – 2014. – №. 2. – С. 39-44.